

Etický kodex terapie pevným objetím podle Jiřiny Prekopové

Důvodová zpráva

Terapie pevným objetím (dále TPO) patří podle našeho názoru mezi psychoterapeutické směry, které náleží do oblasti humanistické a na tělesné prožívání orientované psychoterapie. Vychází z obrazu člověka jako celistvé jednoty tělesného a duševního prožívání, meziosobních vztahů a duchovního sebezpřesahu, zasazeného do dynamiky směřování sahajícího od rodových kořenů přes jedinečný osobní příběh, mířícího průsečíkem přítomnosti k hledání a naplňování naděje a touhy po smyslu života i v budoucnosti, dokonce nad rámec osobně daného prostoru a času. Základní hnací silou tohoto životního pohybu – anebo jeho překážkou a deformující silou (není-li v dostatečné míře v životě jedince přítomná) – je bezpodmínečná láska a přijetí. Jejím zrcadlem v útlém věku je vývoj a utváření přilnutí mezi dítětem a jeho klíčovými osobami jakožto základ pro další sociální vztahy.

Považujeme-li TPO a komplex přístupů a metod s ní spjatých za psychoterapii, pak by měl terapeut pevným objetím mít kvalifikaci psychoterapeuta. Pro účely této úvahy (možná však s obecnějším dosahem) můžeme psychoterapii poskytovanou v rámci systému zdravotnických služeb nazvat psychoterapií klinickou. Můžeme konstatovat, že metody a přístupy, které charakterizujeme jako psychoterapeutické, se aplikují i mimo oblast zdravotnictví. Předpoklady pro činnost psychoterapeuta se získávají absolvováním zpravidla pětiletého sebezkušenostního výcviku (v rozsahu alespoň 500 hodin) a stanoveným počtem hodin absolvované supervize (bývá to kolem stovky hodin). Předpokladem je i předepsané studium teoretické, zpravidla v rozsahu magisterského studia pro oblast klinické psychoterapie v oboru medicíny anebo psychologie, pro oblast psychoterapie mimo zdravotnictví případně i v jiné z pomáhajících profesí (dnes se tak akceptuje mj. studium speciální pedagogiky, sociální práce, teologie). Ve zdravotnictví – při splnění výše zmíněných předpokladů – se získává kvalifikace psychoterapeuta složením specializační zkoušky z psychoterapie (jakožto navazující na atestaci /zkoušku z funkční specializace/ z psychiatrie anebo z klinické psychologie).

Etický kodex terapeuta pevným objetím je tedy nutně etickým kodexem psychoterapeuta, který přirozeně – podle své základní profese – akceptuje i příslušný

etický kodex této profese (např. psychologa či lékaře). Vzhledem k některým specifickým charakteristikám TPO zabývá se její etický kodex také výslovně těmito aspekty. Z těchto důvodů tvoří tedy prvou část Etického kodexu TPO Etický kodex České psychoterapeutické společnosti. Tento kodex je doplněn specifickými body, členěnými podle čtyř základních etických principů evropského Metakodexu psychologické etiky.

Princip respektu se podrobně zabývá otázkou souhlasu s TPO klienta, zejména dítěte a jeho rodičů, zvláště pak klienta, který pro svou vývojovou úroveň (malé dítě) či zdravotní nebo psychický stav není s to se odpovědně rozhodnout sám.

Princip kompetence se zabývá svrchu zmíněným problémem kompetence k provádění TPO. Pamatuje se tu i na to, že TPO jako přístup relativně nový a stále se rozvíjející klade nároky na průběžné odborné vzdělávání a supervizi terapeuta, na náročný a kritický přístup a potřebu výzkumného sledování a ověřování výsledků terapie.

Princip zodpovědnosti pak v nejlepším zájmu klienta žádá, aby nepohodlí či prožívané negativní emoce klienta byly v průběhu TPO minimalizovány a aby nad nimi v konečném vyústění terapeutického procesu jednoznačně převážily emoce pozitivní v podobě obnovené a plně rozvinuté bezpodmínečně lásky, nakolik je to jen možné. Terapeutická odpovědnost přikazuje rovněž zabezpečit klientovi kontinuální a následnou péči.

Princip integrity, který znamená více než jen hippokratovskou zásadu „neublížit“ – „non nocere“, nýbrž usiluje o prospěchu a dobro klienta, vede v rámci kodexu i k reflexi tělesného kontaktu a doteku jakožto integrální součásti TPO, ovšem za předpokladu splnění jasně stanovených etických kritérií. Takto připraveni můžeme přistoupit k samotnému **Etickému kodexu TPO**:

Terapeuti pevným objetím podle Jiřiny Prekopové se ve své odborné činnosti řídí Etickým kodexem České psychoterapeutické společnosti, který zde citujeme:

(Srv. http://old.lf3.cuni.cz/etika/eticky_kodex_psychoterapeuticke_spolecnosti.pdf, viz též: Weiss, Petr a kol.: *Etické otázky v psychologii. Portál, Praha, 2011, příloha 4, 321 - 335*)

Etický kodex České psychoterapeutické společnosti (dle etické směrnice Evropské asociace pro psychoterapii)

PREAMBULE

- 1/ Všichni členové České psychoterapeutické společnosti (dále ČPS), její sekce a přidružené organizace přijímají, že praxe psychoterapeutického povolání vyžaduje odpovědnost vůči vlastní osobě s jejími úkoly v psychoterapii, i vůči klientům, kteří se svěřili profesionálním psychoterapeutům a vstoupili s nimi do specifického vztahu.
- 2/ ČPS je odpovědná za to, že se věnuje pozornost etickým otázkám. To se týká jejích členů, lektorů psychoterapeutického výcviku i jeho účastníků.
- 3/ Etický kodex slouží:
- k ochraně pacienta či klienta před neetickou aplikací psychoterapie ze strany všech členů a frekventantů výcviku,
 - k založení standardů pro členy ČPS,
 - jako základ pro řešení stížností.

1. Závaznost

Následující etické směrnice jsou závazné pro všechny členy ČPS, sekce a přidružené organizace. Jsou v souladu s etickými směrnicemi EAP.

2. Psychoterapeutické povolání

1/ Psychoterapeutické povolání je pokládáno za samostatnou vědeckou profesi v té míře, jak to dovoluje národní zdravotnická legislativa. Tato profese se zabývá diagnostikovaním a komplexní, poznatelnou a plánovanou léčbou psychosociálně nebo psychosomaticky podmíněných poruch chování nebo stavů utrpení, a používá k tomu vědeckých psychoterapeutických metod. Psychoterapeutický proces je založen na interakci mezi jedním nebo více pacienty (klienty) a jedním nebo více psychoterapeuty, s cílem usnadnit změny a další vývoj.

2/ Charakteristikou psychoterapeutické profese je oddanost odpovědnému naplnění výše uvedených cílů.

3/ Od psychoterapeutů se požaduje, aby používali svou odbornost s vážností vůči důstojnosti a sebeúctě jednotlivce a v nejlepším zájmu pacientů či klientů.

Psychoterapeuti musí prohlásit, že jejich profesionální postavení odpovídá jejich profesionálnímu výcviku.

3. Profesionální kompetence a rozvoj

1/ Od psychoterapeutů se požaduje, aby vykonávali svou profesi kompetentním a etickým způsobem. Musí věnovat pozornost výzkumu a vývoji na vědeckém poli psychoterapie. K tomuto účelu je nezbytný průběžný odborný rozvoj.

2/ Psychoterapeuti by měli omezit svou praxi na takové oblasti a léčebné metody, v nichž se mohou vykázat dostatečnými a potvrzenými znalostmi a zkušenostmi.

4. Mlčenlivost

Psychoterapeuti stejně jako pomocný personál jsou vázáni principem mlčenlivosti o všech skutečnostech, které se dozvěděli v průběhu psychoterapeutického procesu. Totéž se týká supervize.

5. Rámec psychoterapie

1/ Na počátku psychoterapeutického léčení je psychoterapeut povinen seznámit pacienta či klienta s jeho právy se zvláštním zřetelem na následující:

- použitá psychoterapeutická metoda (je-li to přiměřené a vhodné s ohledem na proces psychoterapeutického léčení) a její podmínky (včetně způsobu ukončení léčby),
- rozsah a předpokládané trvání psychoterapeutického léčení,
- finanční podmínky léčení (přibližné poplatky, nároky plynoucí ze zdravotního pojištění, placení za zmeškaná sezení atd.),
- mlčenlivost,
- postup při uplatňování stížnosti.

2/ Pacient či klient musí mít příležitost se rozhodnout, zda hodlá do psychoterapie vstoupit, a pokud ano, s kým.

3/ Psychoterapeut je povinen jednat odpovědně, zvláště s ohledem na specifickou povahu psychoterapeutického vztahu, který je postaven na důvěře a na jisté míře závislosti.

Zneužití a porušení důvěry je hodnoceno tak, že psychoterapeut zanedbal své profesionální povinnosti ve vztahu k pacientovi či klientovi, aby uspokojil své vlastní osobní zájmy, ať už sexuální, emoční, společenské nebo finanční.

4/ Jakákoliv forma zneužití je proviněním proti profesionálním psychoterapeutickým směrnicím. Odpovědnost za to leží výhradně na psychoterapeutovi. Selhání odpovědnosti

v zacházení s důvěrou a závislostí v psychotherapeutickém vztahu je vážnou chybou léčení.

6. Objektivní a pravdivé informace

Informace podávané pacientovi či klientovi musí být faktické, objektivní a pravdivé. Jakákoliv vtíravá nebo zavádějící inzercie či reklama je nedovolená. Příkladem mohou být: nepodložené sliby úzdravy nebo citování mnoha různých typů psychotherapeutických metod (v nichž třeba výcvik začal, ale dosud nebyl ukončen), které budí dojem soubornějšího nebo širšího výcviku, než psychotherapeut opravdu má.

7. Profesionální vztahy s kolegy

Psychotherapeuti jsou, tam kde je to nutné, povinni spolupracovat interdisciplinárně se zástupci ostatních věd pro blaho pacienta či klienta.

8. Etické směrnice pro výcvik

Výše zmíněné etické směrnice se mají též vhodným způsobem uplatnit na vztahy v psychotherapeutickém výcviku.

9. Přínos pro zdravotnictví

Společenská odpovědnost psychotherapeutů vyžaduje, aby přispívali k udržení a vytvoření takových životních podmínek, které podporují, udržují a obnovují psychické zdraví a obecně zralost a rozvoj lidí.

10. Psychotherapeutický výzkum

V zájmu vědeckého a teoretického rozvoje psychotherapie a výzkumu jejích výsledků by se psychotherapeuti měli účastnit vhodných výzkumných projektů. Na psychotherapeutický výzkum i publikace se vztahují tyto etické směrnice, přičemž zájem pacientů a klientů je nejvyšší hodnotou.

11. Povinnosti odborné společnosti (ČPS)

1/ ČPS je zavázána vyžadovat od svých členů dodržování etických pravidel slučitelných se směrnicemi EAP.

2/ ČPS je zavázána vytvořit a podporovat přiměřené postupy pro stížnosti a odvolání při přestoupení etických směrnic.

PRAHA, ČERVEN 1998

Kamil Kalina, Jana Kocourková, Antonín Šimek

Stálá etická komise Evropské federace psychologických asociací vypracovala v r. 1995 Metakodex psychologické etiky, do podrobností rozpracovaný v knize dostupné i v češtině (Lindsay a kol.: Etika pro evropské psychology. Triton a Hogrefe – Testcentrum, Praha, 2010). Představuje kvintesenci etických principů, z nichž vycházejí etické kodexy v různých zemích a v různých oblastech psychologie, a je jakýmsi jejich společným jmenovatelem. Jsou to následující principy:

- princip respektu
- princip kompetence
- princip zodpovědnosti
- princip integrity

Pokud jde o terapii pevným objetím, vzhledem k jejím specifickým platí pro terapeuty pevným objetím v návaznosti na výše řečené ještě následující zásady, které utřídíme podle jednotlivých etických principů:

1. Princip respektu

Prvotním výrazem úcty ke klientovi a základním předpokladem terapie pevným objetím (dále TPO) je dobrovolný, informovaný a podle potřeby obnovovaný a konkretizovaný souhlas zúčastněných klientů s touto terapií. Před vyslovením (ne)souhlasu je klient dostatečně a konkrétně seznámen s průběhem, případnými možnými komplikacemi i cílem terapie včetně realistické představy o jejím trvání. Klient má právo svůj případně vyslovený souhlas odejmout a spolupráci s terapeutem svobodně ze svého rozhodnutí ukončit.

Při TPO rodičů s dětmi je třeba učinit vše pro to, aby dítě co možná plně porozumělo smyslu a formě TPO, aby pak - v rámci svých možností – mohlo vyslovit svůj souhlas a poskytnout svoji součinnost. Rodiče (resp. jeho zákonní zástupci) a terapeut respektují přitom dosaženou vývojovou úroveň dítěte. Pokud dítě – z hlediska vyspělosti svého poznání a schopnosti rozhodování – není pro svůj věk (bývá tomu tak u dětí mladších 4 roků), vývojovou úroveň a nebo pro svůj psychický (zdravotní) stav schopné odpovědně se rozhodnout samo, jsou k tomuto rozhodnutí kompetentní náležitě informovaní rodiče (zákonní zástupci).

K TPO je zpravidla třeba souhlasu obou rodičů (zákonných zástupců), jsou-li prakticky dosažitelní. Souhlas druhého rodiče by měl vyžádat ten z rodičů, který o terapii pro své dítě žádá. Podmínkou TPO mezi rodičem a dítětem je úcta objímajícího rodiče k druhému rodiči. Při TPO mezi adoptivním rodičem anebo pěstounem/pěstounkou a dítětem je podmínkou úcta náhradního rodiče k biologickým rodičům dítěte.

2. Princip kompetence

a/ Kompetence k provádění TPO

Tento princip znamená, že terapeut asi je vědom svých pozitivních možností, ale i mezí své odbornosti. Poskytuje jen ty služby a užívá jen ty metody, v jejichž poskytování je náležitě vzdělán teoreticky i prakticky a má s nimi dostatek zkušeností. Tento princip si žádá i osvojení dobrých znalostí z etiky a jejich integraci do profesionální praxe (etické po vědomí).

V případě TPO jakožto psychoterapeutické metody je nositelem kompetence k samostatnému provádění terapie pevným objetím je úspěšný absolvent výcviku

v terapii pevným objetím podle Jiřiny Prekopové (který se může prokázat příslušným osvědčením), pokud splňuje kriteria kladená na psychoterapeuta (úspěšné zakončení dlouhodobého sebezkušenostního psychoterapeutického výcviku v akreditovaném programu psychoterapeutického vzdělávání, předepsaného teoretického vzdělání, např. v podobě, jakou nabízí systém SUR či Pražská psychoterapeutická fakulta, absolvování předepsaného počtu hodin supervize). Předpokladem k provádění terapie pevným objetím v rámci zdravotnictví (jakožto součásti psychoterapeutické péče) je úspěšné absolvování funkční specializační zkoušky z psychoterapie podle příslušných ustanovení.

Držitelé osvědčení o úspěšném absolvování výcviku v terapii pevným objetím, garantovaného Společností pro pevné objetí jako terapie a životní styl v Lindau, kteří nesplňují výše zmíněná kriteria pro samostatný výkon psychoterapie, mohou tuto formu péče vykonávat jen pod vedením a garancí terapeuta pevným objetím, který je plně kvalifikovaným psychoterapeutem. Tento psychoterapeut pak na terapeuta pevným objetím pro jednotlivého klienta může delegovat provedení terapeutického úkonu či péče z repertoáru TPO (např. usmíření s rodičem pod imaginací) anebo se terapeut pevným objetím podílí na psychoterapeutickém procesu jako psychoterapeutický asistent či člen terapeutického týmu. Zodpovědnost za celý psychoterapeutický proces má přitom psychoterapeut.

Terapeut pevným objetím postupuje při aplikaci TPO s obzvláštní obezřetností, neboť je si vědom, že TPO patří mezi přístupy a metody relativně nové a rozvíjející se. S tím souvisí i povinnost terapeuta průběžně se při své činnosti vzdělávat, být kriticky otevřený k novému vývoji a novým poznatkům a přenášet je do své praxe s tím, že účinky je třeba pečlivě a dlouhodobě sledovat a vyhodnocovat.

b/ Supervize

Terapeuti pevným objetím se průběžně podrobují supervizi v rozsahu alespoň 20 hodin ročně. Supervize může probíhat individuálně či ve skupině (týmově), až 10 hodin může mít charakter intervize (vzájemné kolegiální supervize). Nejméně polovina celkového počtu hodin supervize se děje pod vedením supervizora uznaného nositelem výcviku, do výše 10 hod. hodin může supervize probíhat pod vedením supervizora, který má kvalifikaci pro supervizi v psychoterapii.

3. Princip zodpovědnosti

a/ Jednání v nejlepším zájmu klienta

V souvislosti se svou činností nese terapeut pevným objetím plnou odpovědnost vůči klientům, komunitě i společnosti. Etická odpovědnost za profesionální jednání a jeho důsledky je osobní. Terapeut jedná v nejlepším zájmu klienta. Podobně jako v medicíně i v TPO platí Hippokratova zásada: „Primum non nocere.“ („Především neuškodit.“)

Velmi pečlivě – v duchu plného respektu k právům klienta – zvažuje taková rozhodnutí a jednání, jež mohou – přímo či nepřímo – vést u klienta anebo u jeho blízkých (rodičů, partnerů atd.) v průběhu terapeutického procesu anebo v souvislosti s ním vést k zátěži, smutku, zármutku či emoční anebo tělesné nepohodě. Negativní emoce, pocity, zážitky a zkušenosti je zapotřebí - s respektem k výše řečenému - v průběhu TPO vyjádřit co možná plně – neverbálně i verbálně – v chráněném a bezpečném prostředí vytvářeném terapeutem. Je tu třeba bedlivě vyvažovat účinky a následky jednání a hledat pro klienta za dané situace tu nejlepší možnou variantu. Je na místě být si vědomi rozdílu mezi cestou a cílem, mezi intervencí a jejím vyústěním. Případné nepohodlí klienta je možné připustit „cestou“, za trvání procesu, nikdy však není cílem. TPO představuje dynamické dění, v jehož průběhu by klient měl projít procesem proměny a získat naději na pozitivní řešení.

b/ Cíle a smysl TPO

Cílem a smyslem procesu TPO je z hlediska odborného, lidského i etického obnova, podpora, prohloubení, proměna a pozitivní korekce vzájemného přijetí. Etickou maximou tu je bezpodmínečná láska, v případě dítěte bezpečné přilnutí. V procesu TPO je tedy třeba počítat – s respektem k možnostem účastníků – s dostatečným časovým prostorem, aby v průběhu vzájemné emoční konfrontace mezi objímajícím a objímaným si klient/i uvědomili v plnosti polaritu citového prožívání, aby došlo k co nejplnějšímu vyjádření emocí a proměně negativních emocí ve vzájemnou lásku, v duchu Pavlových slov: „Slunce ať nezapadá nad vaším hněvem!“ (Ef 4, 26)

c/ Kontinuita a následnost péče

Vzhledem k tomu, že TPO patří mezi krátkodobé formy intervence, terapeut pevným objetím je klientovi – v návaznosti na TPO – nápomocný při zabezpečení následné (dlouhodobé) péče podle jeho potřeb a přání a v souladu s reálnými možnostmi.

4. Princip integrity

Terapeut pevným objetím usiluje o svůj rozvoj odborný i lidský, pracuje na své identitě, se znalostí pozitivních možností i hranic a limitů své činnosti. Z etického hlediska směřuje k tomu, aby se stával stále víc integrovanou osobností v původním smyslu toho slova, kde latinské „integrita“ znamená „neporušenost“, či ve středověké latině morální čistotu. Jistá odpoutanost od sebe samého je tu předpokladem schopnosti sebereflexe a empatie. To pak představuje ideál, k němuž se terapeut v procesu osobního růstu a práce na sobě snaží přiblížit.

Tělesný kontakt a dotek

TPO přináší do psychoterapie téma tělesného kontaktu v podobě doteku či objetí. Je možné tak učinit jen za předpokladu, že platí výše vytyčený ideál lidské integrity, kdy náležitě vzdělaný (kompetentní) terapeut přistupuje ke klientovi s úctou a plnou odpovědností. V TPO chápeme a respektujeme člověka jako jedinečnou osobu v celku a jednotě tělesného, duševního, duchovního a sociálního života, prožívání a vztahů. Dotek a objetí jsou nedílnou součástí TPO. Slouží k prohloubení kontaktu se sebou samým a s objímaným partnerem a je nástrojem vzájemné empatie. V průběhu TPO přicházejí s oboustranným souhlasem do tělesného kontaktu oba subjekty pevného objetí. Jsou jimi zpravidla osoby, které k sobě podle přirozeného řádu náleží. V případě usmiřovací terapie pod imaginací, nebo není-li příslušná vztahová osoba k dispozici, volí si klient za objímatele osobu sobě blízkou. Sám terapeut pevným objetím smí v procesu TPO obejmout klienta s jeho souhlasem jen v případě krizové intervence. Je-li to možné, upřednostňujeme tu objetí osobou téhož rodu.

Terapeut se v průběhu TPO dotýká osob v procesu zúčastněných jen s jejich souhlasem a v míře nezbytné k náležitému navození a průběhu TPO.

(Poznámka: Výrazy v textu jako „terapeut“ či „absolvent“ či „psychoterapeut“ apod. v mužském rodě se samozřejmě vztahují i na ženy.)

Tato podoba Etického kodexu byla pod vedením dr. Jiřiny Prekopové projednána a upřesněna v létě 2012 na supervizích setkáních terapeutů pevným objetím. Byla schválena jako závazná pro všechny terapeuty pevným objetím podle Jiřiny Prekopové.